

ARCHEOLOGISCHE PROSPECTIE

Bree (Opitter) Sint-Jozefstraat / Opstraat

Bree, 31/03/2015

HAAST

Historisch en Archeologisch Advies, Studies en Toegepast onderzoek

Rik van de Konijnenburg
Grauwe Torenwal 6/00/1
B-3960 Bree (BE)
Mob. 0496 209 018
e-mail: rik@konijnenburg.com

Haast-rapport 2015-04 / OE project 2015-066 / wettelijk depot: D/2015/12654/04
verwijzing: VAN DE KONIJNENBURG, R., WIJNEN, J. CLAESEN, J. JANSSEN, J. en VANGENECHTEN, B., 2015, Archeologische prospectie Bree (Opitter), Sint-Jozefstraat / Opstraat, HAAST-rapport 2015-03, Bree, 2015 D/2015/12654/04

In opdracht van:
Bouwontwikkeling Dominiek Mortelmans,
DOKTER HAUBENLAAN 49 BUS A - 3630 MAASMECHELEN

Site: Bree (Opitter) Sint-Jozefstraat / Opstraat

Vergunningsnummer: Vlaams Agentschap Onroerend Erfgoed: 2015-066

Datum aanvraag: 08-02-2015
Datum vergunning: 23-02-2015

Terreinonderzoek:
Leidend archeoloog: Rik van de Konijnenburg (vergunninghouder)
Archeologen: Jan Claesen, Joan Janssen, Ben Vangenechten
Bodemkundigen: Jeroen Wijnen,

Grondwerken: Beliën en zonen, Hamont

Auteurs: Rik van de Konijnenburg, Jeroen Wijnen

© 2015 HAAST bvba, *Grauwe Torenwal 6/00/1, B-3960 Bree*

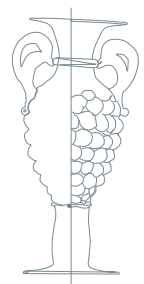
Foto's: HAAST – Rik vd Konijnenburg (tenzij anders vermeld)

Tekeningen: HAAST (tenzij anders vermeld)

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze ook, zonder voorafgaandelijke schriftelijke toestemming van de uitgever.

Wettelijk depot: D/2015/12654/04

Copyright reserved. No part of this publication may be reproduced in any form, by print, photoprint, microfilm or any other means without the permission from the publisher.

Inhoudsopgave

Administratieve Fiche	
1. Inleiding	
1.1. het project waarbinnen de prospectie is uitgevoerd met projectcode	
1.2. begin- en einddatum van de periode waarin het onderzoek heeft plaatsgevonden	
1.3. de organisatie van het archeologische onderzoek en de naam van de natuurlijke persoon of rechtspersoon die door zijn actie of acties de ingreep in de bodem veroorzaakt of noodzakelijk maakt	
2. Beschrijving van de vindplaats	
2.1. de vindplaatsgegevens met vermelding van gemeente, plaats, toponiem, minimaal 4 xy- Lambertcoördinaten, alle bekende identificatiecodes inclusief kadasterplan en kadastrale gegevens	
2.2. de topografische ligging van de vindplaats door middel van een situatiekaart van de vindplaats op basis van een topografische kaart.	
2.3. een situering van het onderzoeksterrein in zijn archeoregio	
2.4. de landschappelijke ligging, inclusief bodemkundige situering	
2.5. projectie van het proefsleuvenonderzoek op het bouwplan	
2.6. projectie van het proefsleuvenonderzoek op het kadasterplan	
3. archeologische voorkennis	
3.1. desktop-voorstudie, consultatie en interpretatie van de Centrale Archeologische Inventaris inbegrepen	
3.1.1. De Kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden (Graaf de Ferraris - 1772 - 1775)	
3.1.2. Uittreksel uit de Vandermaelenkaart (ca. 1846-1854)	
3.1.3. Uittreksel uit de Atlas van Buurtwegen (ca. 1850-1856)	
3.2. Luchtfoto's	
3.3. Centraal Archeologische Inventaris	
3.4. Conclusie	
4. de onderzoeksopdracht	
4.1. de stratigrafie van het terrein	
4.2. Proefsleuvenonderzoek	
4.2.1. De vrijgelegde oppervlakte	
4.2.2. Beschrijving van de proefsleuven	
5. Evaluatie	
6. Beantwoording van de onderzoeksvragen	
7. Advies aan de toezichthoudende overheid	
8. Bijlagen	

Administratieve Fiche

Administratieve gegevens	
a) de opdrachtgever	Bouwontwikkeling Dominiek Mortelmans, Dr. Haubenlaan 49 bus A, 3630 Maasmechelen
b) de naam van de uitvoerder	HAAST bvba, Rik van de Konijnenburg, Grauwe Torenwal 6/00/1 - 3960 Bree
c) de vergunninghouder	Rik van de Konijnenburg
d) beheer en de plaats van de geregistreerde data en opgravingsdocumentatie	Grauwe Torenwal 6/00/1 - 3960 Bree
e) het beheer en de plaats van de vondsten en stalen	Grauwe Torenwal 6/00/1 - 3960 Bree
f) projectcode;	2015-066
g) de vindplaatsnaam	Sint-Jozefstraat Opitter
h) de locatie met vermelding van provincie, gemeente, deelgemeente, plaats, toponiem en minimaal 4 xy-Lambertcoördinaten;	Provincie: Limburg Gemeente: Bree Deelgemeente: Opitter Toponiem : De Streek (kadasterplan) – Solterveld (Topografische kaart) Lambertcoördinaten: cfrt infra
i) het kadasterperceel met vermelding van gemeente, afdeling, sectie, perceelsnummer of –nummers en kaartje;	Perce(e)l(en) : Bree afd 5 B percelen 140A3 / 140B3 / 140C3 / 146B / 146C / 146E/ 146F (partim) / 172F / 173G / 173H / 173Y2
j) een kaart van het onderzoeksgebied op basis van de topografische kaart	Kaart: cfrt infra
k) de begin- en einddatum van de uitvoering van het onderzoek;	Maandag 23/03 – woensdag 25/03
l) Actueel Bodemgebruik	Hooiland / maïsveld / braakliggend
m) Terreinoppervlakte	3,4 ha (gewijzigd, cfrt infra)
1° een omschrijving van de onderzoeksopdracht;	
a) een verwijzing naar de bijzondere voorwaarden	Bijzondere voorwaarden: Bree, Sint-Jozefstraat – Opstraat ref. 4.002/72004/99.107
b) een omschrijving van de archeologische verwachtingen;	Het terrein bevindt zich bij de historische kern van Opitter, ca. 250m ten zuiden van de kerk. Het terrein bevindt zich op een helling naar de Itterbeek. Bodemkundig wordt het gebied gekenmerkt door de bodemseries Sbm en t-Scm.
c) de wetenschappelijke vraagstelling met betrekking tot het onderzoeksgebied;	Het doel van het proefsleuvenonderzoek is de detectie van sites met bodemsporen. Hierbij moeten minimaal volgende onderzoeksvragen beantwoord worden: <ul style="list-style-type: none"> - Welke zijn de waargenomen horizonten in de bodem, beschrijving + duiding? - In hoeverre is de bodemopbouw intact? - Waardoor kan het ontbreken van een horizont verklaard worden? - Zijn er tekenen van erosie? - Is er sprake van een of meerdere begraven bodems, o.a. de Usselobodem? - Zijn er losse vondsten (aardewerk, lithische artefacten, ...)

	<p>aanwezig? Zo ja, zijn dit geïsoleerde vondsten of is er sprake van vondstconcentraties? Kunnen deze concentraties wijzen op de aanwezigheid van een prehistorische site?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Hoe is de bewaringstoestand van deze prehistorische site(s)? - Zijn er sporen aanwezig? Zo ja, geef een beknopte omschrijving. - Zijn de sporen natuurlijk of antropogeen? - Hoe is de bewaringstoestand van de sporen? - Maken de sporen deel uit van een of meerdere structuren? - Behoren de sporen tot een of meerdere periodes? - Kan op basis van het sporenbestand in de proefsleuven een uitspraak worden gedaan over de aard en omvang van occupatie? - Zijn er indicaties (greppels, grachten, lineaire paalzettings, ...) die kunnen wijzen op een inrichting van een erf/nederzetting? - Zijn er indicaties voor de aanwezigheid van funeraire contexten? Zo ja; <ul style="list-style-type: none"> ■ Hoeveel niveaus zijn er te onderscheiden? ■ Wat is de omvang? ■ Komen er oversnijdingen voor? ■ Wat is het, geschatte, aantal individuen? - Kunnen de sporen gelinkt worden aan nabijgelegen archeologisch vindplaatsen? - Wat is de relatie tussen de bodem en de archeologische sporen? - Wat is de relatie tussen de bodem en de landschappelijke context (landschap algemeen, geomorfologie, ...)? - Is er een bodemkundige verklaring voor de partiele afwezigheid van archeologische sporen? Zo ja, waarom? Zo nee, waarom niet? - Kunnen archeologische vindplaatsen in tijd, ruimte en functie afgebakend worden (incl. de argumentatie)? - Wat is de vastgestelde en verwachte bewaringstoestand van elke archeologische vindplaats? - Wat is de waarde van elke vastgestelde archeologische vindplaats? - Wat is de potentiële impact van de geplande ruimtelijke ontwikkeling op de waardevolle archeologische vindplaatsen? - Voor waardevolle archeologische vindplaatsen die bedreigd worden door de geplande ruimtelijke ontwikkeling en die niet in situ bewaard kunnen blijven: <ul style="list-style-type: none"> Wat is de ruimtelijke afbakening (in drie dimensies) van de zones voor vervolgonderzoek? Welke aspecten verdienen bijzondere aandacht, zowel vanuit methodologie als aanpak voor het vervolgonderzoek? - Welke vraagstellingen zijn voor vervolgonderzoek relevant? - Zijn er voor de beantwoording van deze vraagstellingen natuurwetenschappelijke onderzoeken nodig? Zo ja, welke type staalnames zijn hiervoor noodzakelijk en in welke hoeveelheid?
d) de doelen en wensen van de natuurlijke persoon of rechtspersoon die door zijn actie of acties de ingreep in de bodem veroorzaakt of noodzakelijk maakt;	Op het terrein zal een verkaveling gerealiseerd worden met aanleg van wegenis, nutsvoorzieningen en bouwpercelen
e) randvoorwaarden;	
2° raadpleging van specialisten	Bodemkundige: Land!, Dr. Jeroen Wijnen, Woenselse Markt 43d, 5612 CS Eindhoven, Tel. 0031-(0)40-8426796, Mob. 0031-(0)6-10476764, E-mail: info@landsite.nl , www.landsite.nl

Overdracht vondsten / opgravingsarchief	HAAST bvba, Grauwe Torenwal 6/00/1, 3960 Bree
Verslag: Digitale en analoge kopieën	
Gemeente Bree, vrijthof 10, 3960 Bree	Bouwontwikkeling Mortelmans, Dr. Haubenlaan 49 bus A, 3630 Maasmechelen
Archeoloog: Jan Claesen, ARCHEBO, Merelnest 5, 3470 Kortenaken	Annick ARTS VAC-Hasselt, Agentschap Onroerend Erfgoed Koningin Astridlaan 50 bus 1 3500 Hasselt
Land!, Dr. Jeroen Wijnen, Woenselse Markt 43d, 5612 CS Eindhoven - NL	KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK VAN BELGIE - WETTELIJK DEPOT Keizerslaan, 4 – 1000 Brussel (2 exemplaren)
Toezichthoudende overheid	Vlaamse Overheid, Agentschap Onroerend Erfgoed, Mevr Annick ARTS Koningin Astridlaan 50 bus 1, 3500 Hasselt

1.1. het project waarbinnen de prospectie is uitgevoerd met projectcode

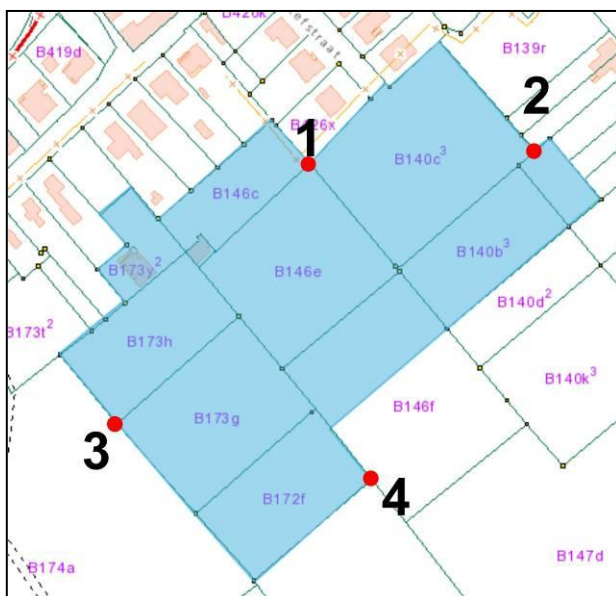
1.2. begin- en einddatum van de periode waarin het onderzoek heeft plaatsgevonden

1.3. de organisatie van het archeologische onderzoek en de naam van de natuurlijke persoon of rechtspersoon die door zijn actie of acties de ingreep in de bodem veroorzaakt of noodzakelijk maakt

Oprichting is de firma Bouwontwikkeling Dominiek Mortelmans, Dr. Haubenlaan 49 bus A te 3630 Maasmechelen.

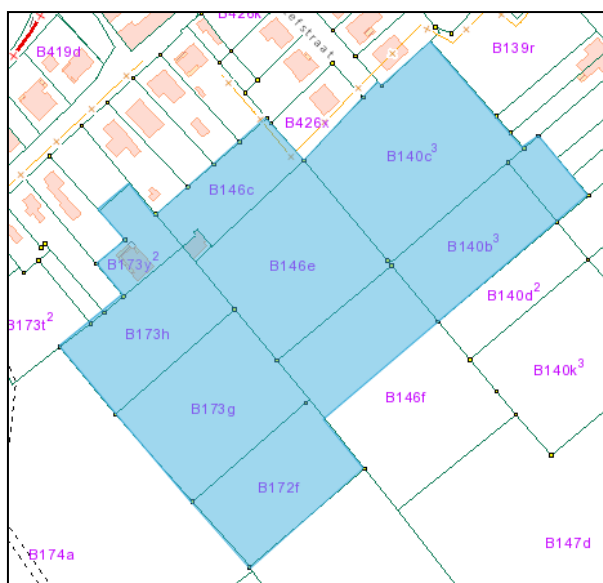
2.1. de vindplaatsgegevens met vermelding van gemeente, plaats, toponiem, minimaal 4 xy-Lambertcoördinaten, alle bekende identificatiecodes inclusief kadasterplan en kadastrale gegevens

De geografische coördinaten, Lambert 72, verwijzen naar de zone waarin het onderzoeksgebied zich bevindt:

*Uittreksel uit het kadasterplan met de
gemeten
hoeken van het onderzoeksgebied*

$$\begin{aligned} 1: x &= 239415.68 - y = 201335.45 \\ 2: x &= 239529.02 - y = 201342.49 \\ 3: x &= 239319.08 - y = 201207.15 \\ 4: x &= 239442.38 - y = 201181.17 \end{aligned}$$

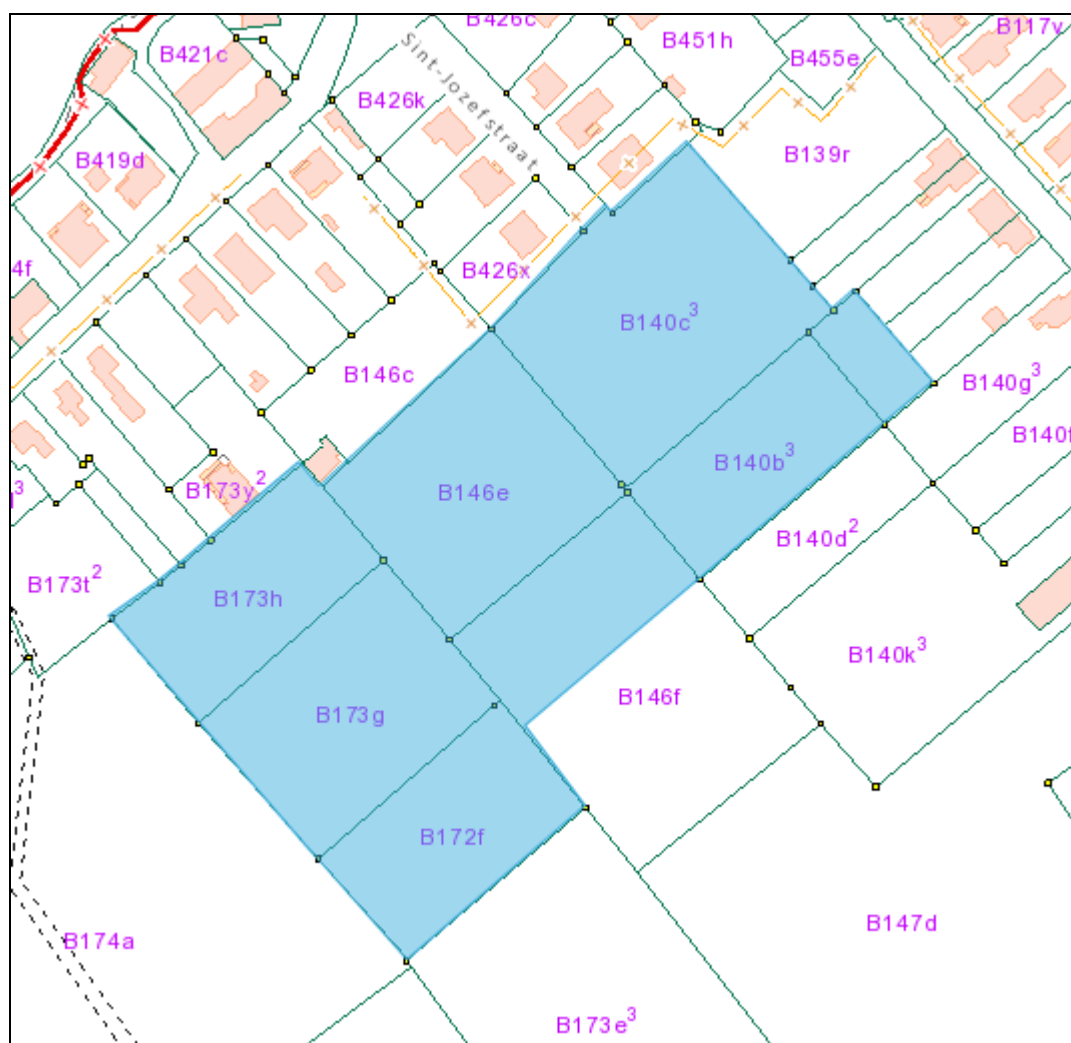

Uitbreng van het kadastrale plan (©cadgis) situatie 01/01/2014 met in blauw aangeduid de te onderzoeken percelen zoals opgegeven in de Bijzondere Voorwaarden en aangegeven in de vergunningsaanvraag: oppervlakte van het terrein = 34.020 m² (gemeten op cadgis)

Uit de verkavelingsvergunning¹ blijkt echter dat de percelen B146c, B173y², omvattende de bouwloten 35, 36 en 38 uitgesloten zijn uit de verkaveling. Het betreft bebouwde percelen.

Nieuwe kadastrale omschrijving: Bree afd 5 B percelen 140A3 / 140B3 / 140C3 / 146B / ~~146C~~ / 146E / 146F (partim) / 172F / 173G / 173H / ~~173Y2~~

Terreinoppervlakte herberekend, gemeten op cadgis viewer: 30.517 m².

¹ Verkavelingsvergunning uitgereikt door het College van Burgemeester en Schepenen van Bree op 15/03/2015.

Coords: 237948 , 201398 Schaal: 1:15000

© 2006 Agentschap voor Geografische Informatie Vlaanderen. Lees aandachtig de disclaimer alvorens dit geoloket te gebruiken.
E-mail onze [webbeheerder](#) als je problemen of opmerkingen hebt over deze website.

38	38a	38b
		
	PH	EH
ELPW-MPs * en/of HQ	ELPW-MPs * en/of HQ	ELPW-MPs * en/of HQ
F (HMR) LP-MP	F (HMR) LP-MP	F (HMR) LP-MP
F (M) MPC-VPb	F (M) MPC-VPb	F (M) MPC-VPb

2.3.1 Landschaftsgeschiedenis

Opitter is net ten noordoosten van het Kempisch Plateau gelegen, in de Vlake van Bocholt en maakt tektonisch deel uit van Roerdalgraben. De vlakte van Bocholt ligt met 35 tot 40 m boven zeeniveau 25 tot 30 m lager dan het Kempisch Plateau. De vlakte van Bocholt wordt gedraineerd door talrijke noordoost-zuidwest gerichte beken die nauwelijks ingesneden zijn in het landschap en die allen tot het Maasbekken behoren. Op circa 50 m ten noordoosten stroomt de Itterbeek. Topografisch gezien ligt het plangebied op de zuidelijke helling van de vallei van de Itterbeek. De dikte van de Quartaire deklagen variëren tussen de 10 en 22 m.² Onder deze deklaag dagzoomt als Tertiaire afzetting het lid van Jagersborg van de Kiezelooliet Formatie, die vanwege de grotere diepte waarop deze voorkomt minder relevant is. Daarom beperkt deze aardwetenschappelijke beschrijving zich tot de Quartaire afzettingen.

² Beerten, 2005, 21.

Volgens de profieltypenkaart is het Tertiair afgedekt met Quartaire afzettingen met aan de basis sedimenten van fluviatiele herkomst, herwerkte fluviatiele sedimenten en sedimenten van eolische herkomst. De fluviatiele afzettingen (F(M) MPC-VPb) aan de basis bestaan uit Maassedimenten van het Cromeriaan (Midden-Pleistoceen) en het Bavaliaan (Post-Jaromillo-Vroeg Pleistoceen). Daar bovenop liggen fluviatiele afzettingen bestaande uit herwerkte Maas- en Rijnsedimenten van het Laat-Pleistoceen en het Midden-Pleistoceen (F(HRM)LP-MP). Het zijn in principe puinkegelaafzettingen, hellingpuinafzettingen en/of beekafzettingen die in de praktijk zijn samengevat onder deze noemer. In de Vlake van Bocholt is te verwachten dat het beekafzettingen zijn die bestaan uit middelmatig tot grof zand en soms grind, afkomstig van geërodeerde Maas of Rijnsedimenten.³ Omdat het plangebied onderaan het Kempisch plateau ligt kunnen deze afzettingen ook uit hellingpuin bestaan. Vervolgens liggen er tot vrijwel aan de oppervlakte eolische afzettingen van het Weichseliaan (Laat-Pleistoceen) en/of het Saaliaan (Midden-Pleistoceen) en/of Hellingsafzettingen van het Quartair (ELPW-MPs en/of HQ). Plaatselijk worden deze afzettingen afgedekt door fluviatiele afzettingen (inclusief organo-chemische) afzettingen (FH) van het Holoceen en mogelijk Tardiglaciaal (Laat-Weichseliaan) of zandige eolische afzettingen van het Holoceen en mogelijk Tardiglaciaal (EH).⁴ Deze laatste fluviatiele en eolische afzettingen uit het Holoceen zijn echter niet aan de oppervlakte te verwachten binnen het onderzoeksgebied. Volgens de quartair-geologische kaart is er een opeenvolging van onder naar boven van Zutendaal grinden, Winterslag zanden en herwerkte Maas- en Rijnaafzettingen.⁵

De Winterslag Zanden zijn afgezet door de Maas tijdens het Vroeg-Pleistoceen. Ze bestaan uit middelmatig tot grof zand (minstens 75% is kleiner dan 500 µm) met grinden die verspreid of in banken voorkomen. De sedimentaire structuren wijzen in de richting van een verwilderde rivier in een koud klimaat. Het Lid van Zutendaal is een afzetting van fluvio-glaciale grove Maasgrinden al dan niet met plaatselijk geïntercaleerde leemlenzen. De grinden zijn afgezet door een verwilderde grindrivier tijdens het Cromer en/of het Vroeg-Pleistoceen in een koud klimaat en later verweerd tot de Bodem van As. Het verbreidingsgebied valt samen met een deel van het Kempisch Plateau en breidt zich verder uit naar het noordoosten over de rand van Bree heen.⁶

De herwerkte Maas- en Rijnaafzettingen bestaan zoals uit hun naam valt af te leiden uit geërodeerd en opnieuw afgezet materiaal dat oorspronkelijk door Maas, dan wel door de Rijn werd afgezet. Omdat in en nabij het plangebied voornamelijk Maasafzettingen in de ondergrond voorkomen bestaan de afzettingen in het plangebied waarschijnlijk uit herwerkte Maasafzettingen. Vanwege de ligging aan de voet van het Kempisch plateau is dat ongetwijfeld ook het herkomstgebied en zijn het in principe puinhellingafzettingen of puinwaaierafzetting.

Zoals boven beschreven bestaat de ondiepe ondergrond uit eolische afzettingen. Deze afzettingen behoren tot de Formatie van Wildert en worden ook wel dekzanden genoemd. De Formatie van Wildert is afgezet onder periglaciale omstandigheden gedurende de Pleniglaciale periode (Brabantiaan) van de laatste ijstijd (Weichseliaan).⁷ Ze zijn gekenmerkt door een zwakke parallelle gelaagdheid waarbij lemiger en minder lemiger laagjes elkaar afwisselen. Lokaal kan er grindbijmenging optreden door cryoturbaties.

Na de overgang Pleistoceen/Holoceen kon de vegetatie zich herstellen, waardoor er een meer uitgesproken bodemvorming kon optreden. Afhankelijk van de bodemvruchtbaarheid en waterhuishouding ging de bodem verbruinen, dan wel podzoleren. Een nattere bodem werd een humushoudende bovengrond gevormd met verschijnselen behorend bij een fluctuerende grondwaterspiegel zoals uitgesproken roestvlekken of ijzerconcreties in of net onder de bovengrond. Met de introductie van de landbouw vanaf het Neolithicum begon de mens het landschap intensiever te gebruiken. Door het landbouwkundig gebruik trad er voor een deel ook verschraling en degradatie van de bodem op, waardoor veel voormalige bouwlanden zich ontwikkelden tot woeste gronden. Vooral in de periode rond de IJzertijd zijn veel gronden verlaten door hun bewoners. Vanaf de Late Middeleeuwen

³ Beerten, 2005, 28-30.

⁴ Databank Ondergrond Vlaanderen, Beerten, 2005, 26 en 29.

⁵ Beerten, 2000, Beerten, 2005, 26.

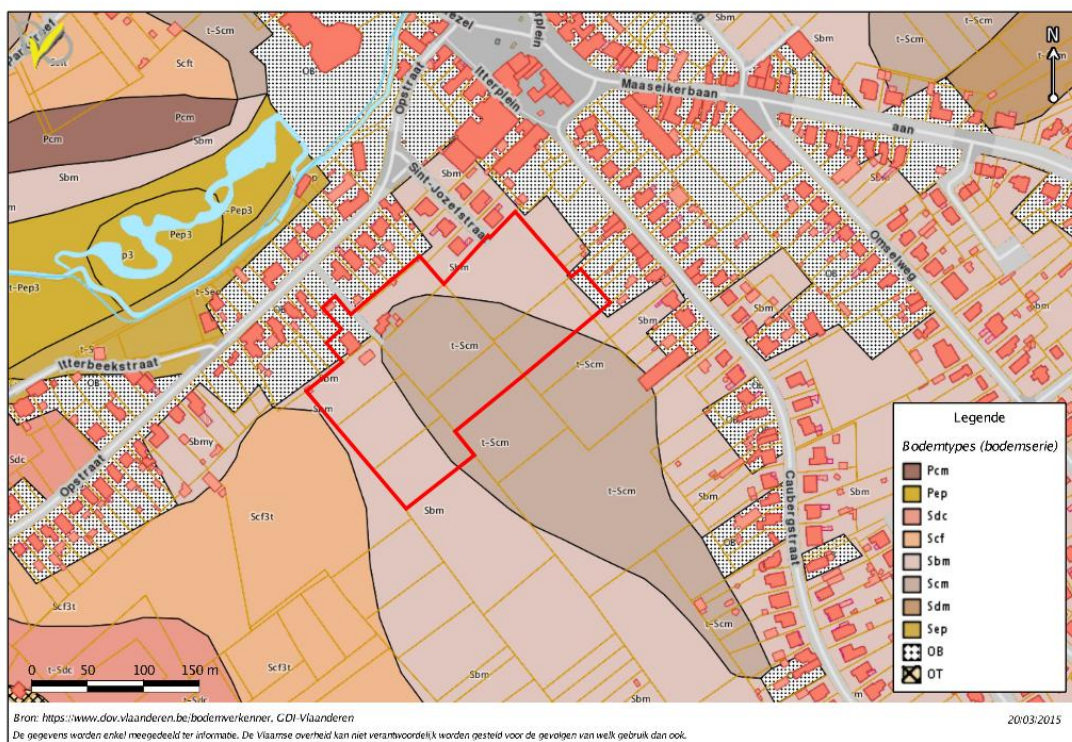
⁶ Beerten, 2005, 27.

⁷ Beerten, 2005, 26 en 29.

konden zich in de zandgebieden plaggenbodems vormen door de bemesting van plaggenmest. De plaggenbemesting was beperkt tot de zandgronden die geschikt waren voor landbouwkundig gebruik, maar waar een bemesting voor een betere opbrengst zorgde. Er zijn aanwijzingen dat de eerste wijd verbreide plaggenophogingen in de Limburgse Kempen rond in de 14de/15de eeuw zijn begonnen, toen de Vlaamse steden opkwamen.⁸

Bodemkundig wordt het gebied gekenmerkt door de bodemseries Sbm en t-Scm. Het gaat om respectievelijk om droge en matig droge lemig-zandgronden met een diepe antropogene humus A-horizont (plaggenbodems). De Sbm en t-Scm kenmerken zich door een grijsachtige of bruinachtige bovengrond van tenminste 60 cm dikte. De bovenste horizon Ap1 is donkerder dan de eronder liggende Ap-horizonten (Ap2, etc.). De antropogene humus A-horizont rust op een podzol, een grijsbruine podzolachtige grond of een niet-gedifferentieerde bodem. Bij de t-Scm begint het klei-grindsubstraat (terras op geringe diepte) op 20 tot 125 cm diepte.⁹

Bij de Sbm beginnen gleyverschijnselen op groter dan 90 cm diepte, terwijl roestverschijnselen bij de t-Scm op 60 tot 90 cm beginnen. Wordt de ondergrond gevormd door een hydromorfe podzol dan worden er geen roestverschijnselen waargenomen. De droge matig droge gronden zijn respectievelijk geschikt voor teelten met geringe waterbehoefte, terwijl de t-Scm geschikt zijn voor alle teelten qua waterbehoefte.¹⁰

Bodemkaart volgens de Belgische bodemclassificatie. Onderzoeksgebied is rood omrand

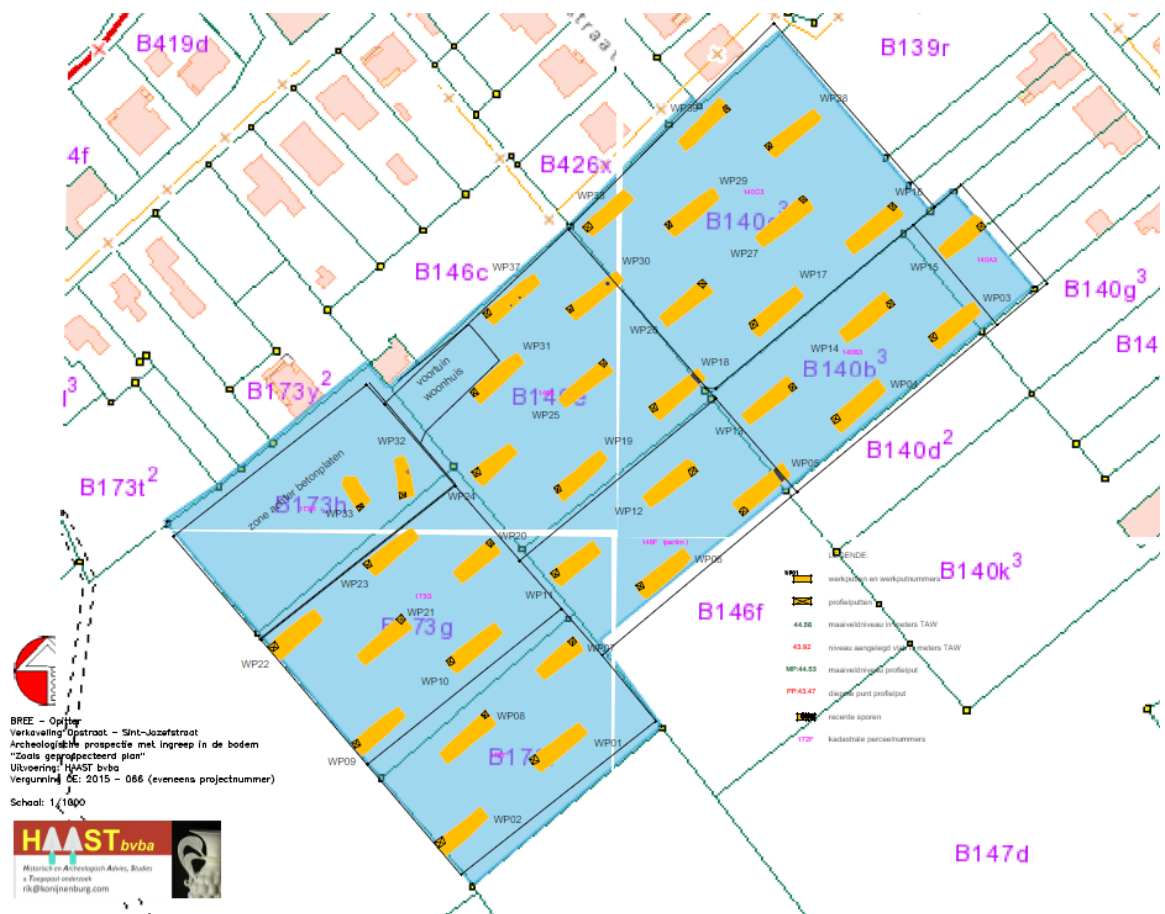
Binnen de WRB Reference Soil Group behoort het bodemtype tot de Plaggic Anthrosols (plaggenbodems).

⁸ Hiddink en Renes 2007, 141-142, Verspay 2010, 10, Spek, 2004, 965.

⁹ Databank Ondergrond Vlaanderen, Baeyens 1975, 56-57.

¹⁰ Baeyens en Sanders, 1987, 56-59.

2.6 projectie van het proefsleuvenonderzoek op het kadasterplan

3. archeologische voorkennis

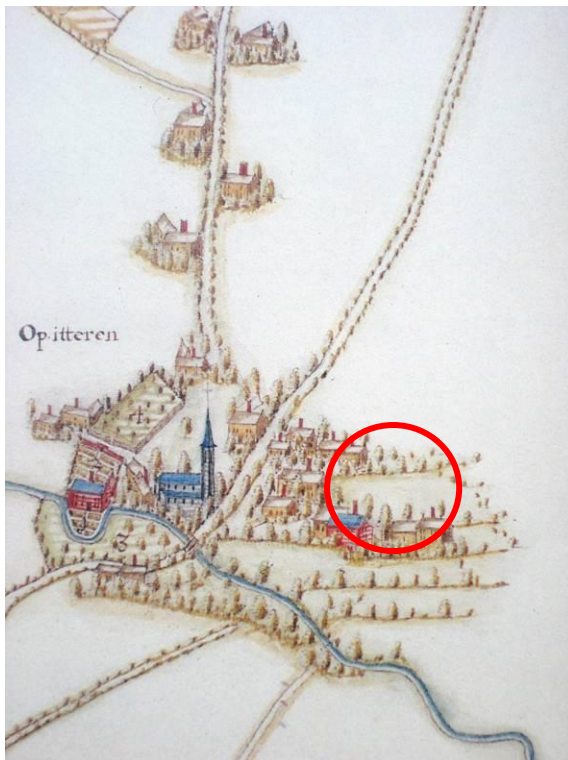
3.1. desktop-voorstudie, consultatie en interpretatie van de Centrale Archeologische Inventaris inbegrepen

3.1.1. Atlas van Averbode

Michiel van Rothem had rechten in leen in Opitter, onder meer het gehele of gedeeltelijke patronaatsrecht van de kerk, dat hij in 1279 overmaakte aan de abdij van Averbode. De abdij van Averbode bezat verscheidene goederen in Opitter, onder meer in Solt. Het laathof van Evenbeul was eigendom van de abdij van Averbode. De Sint-Trudokerk was waarschijnlijk een stichting van de graven van Loon, die de tienden in leen gaven aan één van hun ministerialen. Vanaf XIII waren patronaatsrecht en tienden in het bezit van de abdij van Averbode, die tot eind XVIII steeds een norbertijn als pastoor aanstelde.

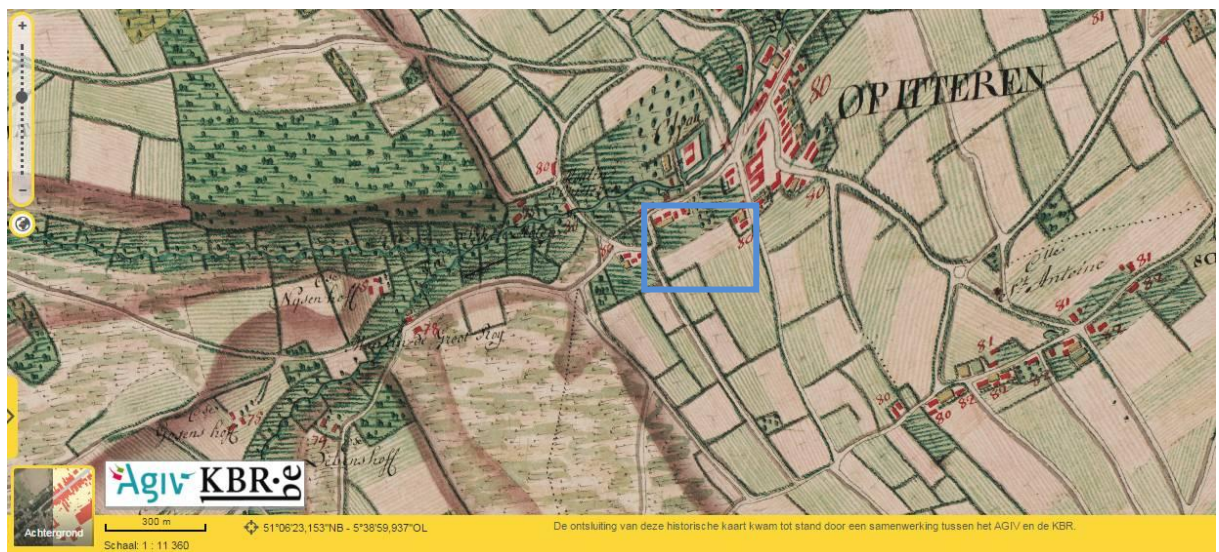
De abdij van Averbode liet tussen 1650 en 1680 haar goederen en bezittingen opnemen in een kaartboek¹¹. Ook in Opitter lagen goederen en in het kaartboek is een vrij gedetailleerde schets van het dorp opgenomen.

¹¹ VAN ERMEN, E., 1997, Het Kaartboek van Averbode 1650 – 1680, Gemeentekrediet – Brussel, p. 156-157.

Op basis van de ligging van de kerk en de pastorie menen we het onderzoeksgebied te kunnen situeren binnen de rode cirkel. Het terrein lijkt onbebouwd en er staan enkele bomenrijen ingetekend. aanplant van enkele bomenrijen.

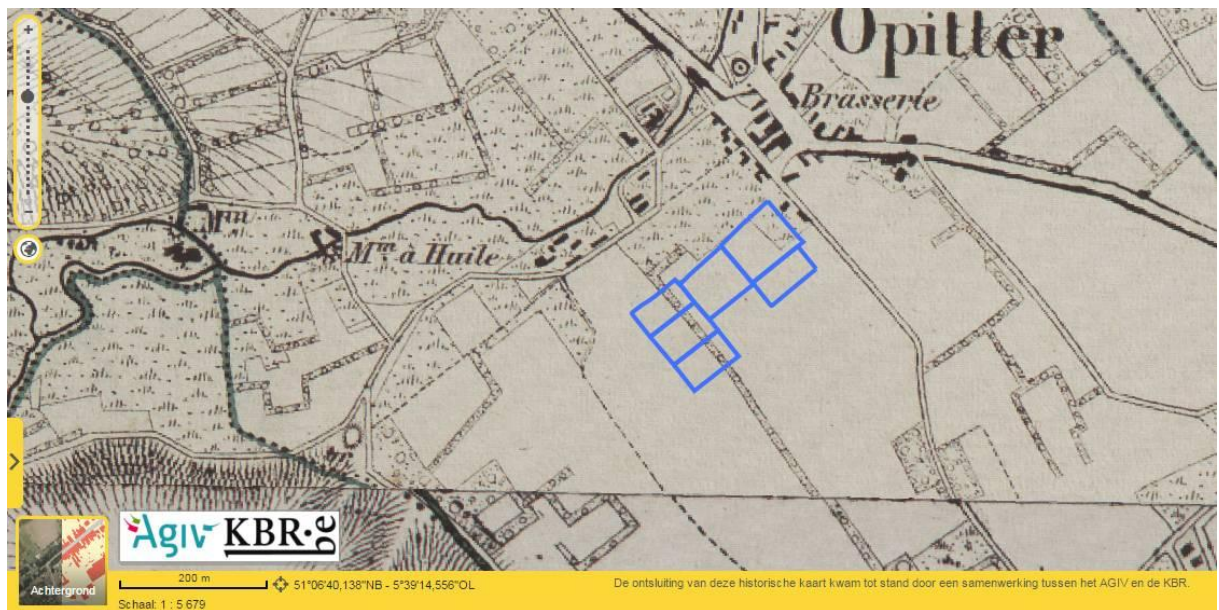
3.1.2. De Kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden (Graaf de Ferraris - 1772 - 1775)

KBR – Agiv / geopunt, de blauwe rechthoek duidt de situering van het onderzoeksgebied aan zoals blijkt uit de superpositie van de ferrariskaart op de GRB-kaart op de website geopunt.be.

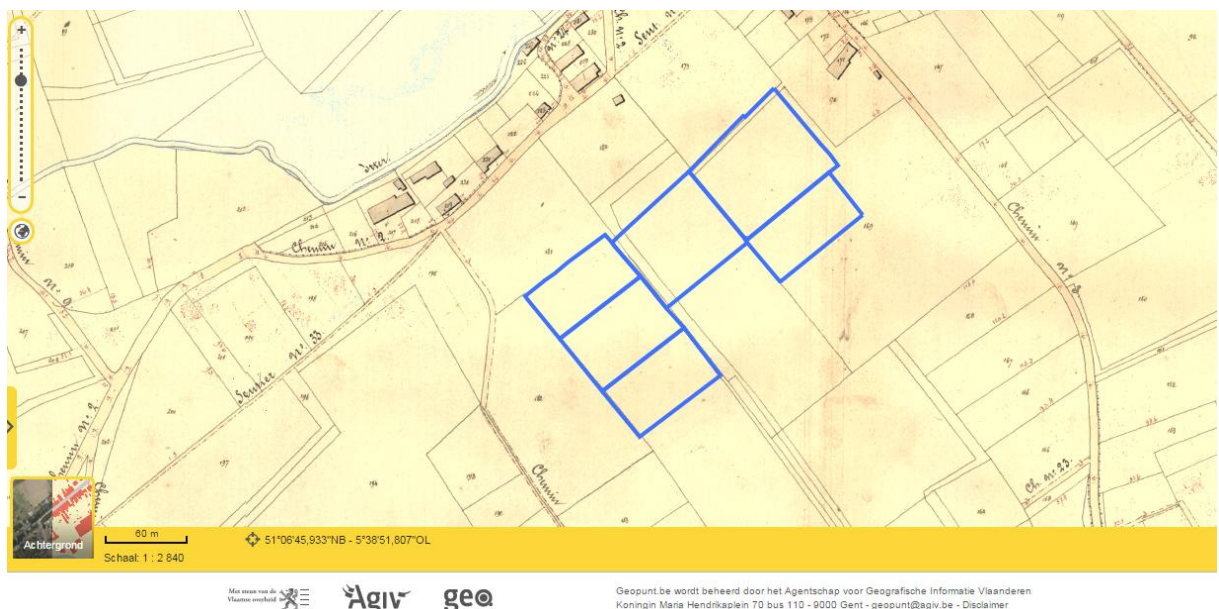
Het gebied dat onderzocht dient te worden ligt in weidegebied ten zuiden van de Itterbeek, ten oosten van de in bruine schaduwen aangeduide steilrand van het Kempisch Plateau en ten zuidwesten van het centrum van Opitter.

3.1.3. Uittreksel uit de Vandermaelenkaart (ca. 1846-1854) (©gis Limburg)

De Vandermaelenkaart geeft een vergelijkbaar beeld als is op deze kaart iets minder perceelsindeling te zien dan op de Ferrariskaart.

3.1.4. Atlas der Buurtwegen (1850-1854)

Ook op de Atlas der Buurtwegen, op bovenstaand uittreksel zijn de onderzoekspcelen blauw omlijnd, maakt het gebied deel uit van een groot gebied omvattende drie percelen grond met een weg ertussen. Die weg is nog steeds aanwezig als een smalle zijstraat van de Opstraat en geeft toegang tot de achterliggende velden en akkers.

3.2. Centraal Archeologische Inventaris

De Centraal Archeologische Inventaris maakt in de directe omgeving van het te onderzoeken terrein enkel melding van de bij Koninklijk of Ministerieel Besluit beschermde monumenten en de monumenten opgenomen in de vastgestelde inventarislijst. In een bredere omgeving zijn ten oosten van de site enkele metaalvondsten gemeld waaronder een reeks postmiddeleeuwse munten en een fibula uit de 1ste eeuw n.C.

3.3. Conclusie

Naar middeleeuwse en postmiddeleeuwse sporen is de verwachting zeer laag. Op alle beschikbare historische kaarten is het te onderzoeken gebied ingekleurd als weide/akkerland.

Ondanks het gebrek aan directe aanwijzingen kunnen we toch stellen dat het onderzoeksgebied archeologisch potentieel heeft en een prospectie zeker gerechtvaardigd is. De site ligt immers op droge gronden in de buurt van de Itterbeekvallei en aan de voet van het Kempisch Plateau.

4. de onderzoeksopdracht

4.1. De stratigrafie van het terrein: bodemkundig onderzoek (bijdrage van dr. J. WIJNEN)

Het moedermateriaal van de bodems is geel, heel fijn, goed gesorteerd eolisch dekzand (Formatie van Wildert) en de eronder afzettingen bestaande uit lichtgeel, matig gesorteerd, matig grof tot uiterst grof, zwak tot sterk grindig, zwak siltig zand behoren tot herwerkte Maasafzettingen. Het dekzand is in de profielkolom van werkput 28 plaatselijk zwak humeus door inspoeling.

Het grind varieert in grootte van fijn grind tot zeer grof grind en stenen. Er zijn enkele stenen aangetroffen die enigszins dakpansgewijs zijn gestapeld in een grofweg noordelijke richting, zodat de waarschijnlijke stroomrichting van zuid naar noord moet zijn geweest. Ondanks dat dat van het Kempisch plateau af is, is het geen zekere indicatie dat het om herwerkte Maasafzettingen gaat. De Maas stroomde ook grofweg van zuid naar noord. Echter op basis van de geomorfologische ligging is het wel waarschijnlijk dat het om herwerkte Maasafzettingen gaat. In profielkolom 1 van werkput 25 bestond deze afzetting uit een laag matig grof zand met daarop een dunne laag matig grof, sterk grindig, zwak siltig zand met stenen (grindlaag tot 94 cm diepte). De diepte waarop deze afzettingen zijn aangetroffen bij de aardwetenschappelijke beschrijving varieert van 64 tot ca. 100 cm diepte. Binnen 1 m profielkolom varieerde de diepte van 80 cm tot 100 cm. Er was op de puinwaaier blijkbaar sprake van banken en geulen.

Op de boven beschreven herwerkte Maasafzettingen zijn vervolgens dekzandafzettingen afgezet. Door de aanwezigheid van de stenen en grinden van de herwerkte Maasafzettingen is het dekzand zwak grindig en zijn een aantal stenen aangetroffen.

De dekzandafzettingen (Formatie van Wildert) zijn aangetroffen op 39 tot 58 cm diepte. Bovenop de dekzandafzettingen is een opeenvolging aangetroffen in bodemhorizonten die overeenkomt met de bovenstaande bodemkundige beschrijving.

Een bruinachtige bovengrond waarvan de bovenste horizont Ap1 is donkerder dan de eronder liggende Ap2-horizont. Alleen wordt de dikte van 60 cm karakteristiek voor een plaggengrond net niet gehaald, tenminste in de opgenomen profielkolommen. De dikte van de A-horizont varieert van 39 tot 58 cm dikte. De bodem heeft een matig dikke tot dikke humeuze bovengrond. De Ap1-horizont is donker grijsbruin en bestaat uit zwak humeus, zwak siltig, met enkele grindjes tot zwak grindig, zeer fijn zand. De Ap1-horizont gaat scherp over in de grijsbruine Ap-horizont, bestaande uit zwak humeus, zwak siltig, zwak grindig, zeer fijn zand. In de profielkolom bestond het materiaal ook uit enkele stenen. Verder zijn er geen hydromorfe verschijnselen aangetroffen zodat het om een droge grond gaat. Bodemkundig kan het beschreven bodemtype als een t-Zb3 of t-Zb2 worden gekenmerkt. Volgens de World Reference Base for Soil

Resources behoort het bodemtype tot de Plaggic Anthrosols (plaggenbodems) omdat een van de vereisten een humeuze bovengrond >20 cm is.¹²

Literatuur

- Beerten, K., 2000: *Quartaairgeologische profieltypenkaart Kaartblad 10 – 18 Maaseik-Beverbeek*, Leuven.
- Beerten, K., 2005: *Toelichting tot de Quartaairgeologische kaart, Kaartblad Maaseik 10-18*, Leuven.
- Baeyens, L., 1975: *Bodemkaart van België, Verklarende tekst bij het kaartblad Bree 48E*, Gent.
- Deckers, J., 1968: *Bodemkaart van België, Bree 48E*, Gent.
- Databank Ondergrond Vlaanderen: <https://dov.vlaanderen.be>
- Hiddink, H. en H. Renes, 2007: *De oude akkercomplexen in de oostelijke helft van Noord-Brabant en het noorden en midden van Limburg* in: van Doesburg, J., M. de Boer, B.J. Groenewoudt en T. de Groot (eds.), *Essen in zicht. Essen en plaggendekken in Nederland: onderzoek en beleid*, Amersfoort (Nederlandse Archeologische Rapporten 34), 129-159.
- Spek, T., 2004: *Het Drentse esdorpenlandschap: Een historisch-geografische studie*, Proefschrift Wageningen Universiteit.
- Verspay, J.P., 2010: More than soils. Getting hold on the development of the rural landscape in Brabant, Amsterdam (AACnoties #in voorbereiding#), AAC/Projecten.
- IUSS Working Group WRB, 2014: World Reference Base for Soil Resources 2014. International soil classification system for naming soils and creating legends for soil maps. World Soil Resources Reports No. 106. FAO, Rome.

1. Bijlage

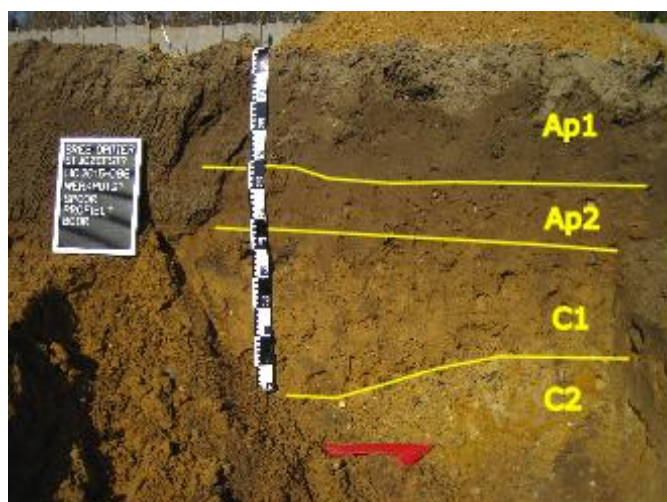
Profiel: Profielput, werkput 21

Locatie: Opstraat-Sint-Jozefstraat te Opitter (Bree)

N E LB72: 239362.61 – 201214.05

Maaiveldhoogte: 44.62 m +TAW Vlakhoogte: 43.46 m +TAW

Horizont	Diepte (cm)	Beschrijving
Ap1	0 – 33	Donker grijsbruin, goed gesorteerd, zwak humeus, zwak siltig, zwak grindig, zeer fijn zand, bouwvoor, Ap1-horizont
Ap2	33 – 58	Grijsbruin, goed gesorteerd, zwak humeus, zwak siltig, zwak grindig, zeer fijn zand met enkele stenen, Ap2-horizont
C1	58 – 80 à 100	Geel, goed gesorteerd, zwak siltig, zwak grindig, zeer fijn zand met een aantal stenen, dekzand (Formatie van Wildert)
C2	80 à 100-120	Lichtgeel, slecht gesorteerd, zwak siltig, sterk grindig, matig grof zand, herwerkte Maasafzettingen.

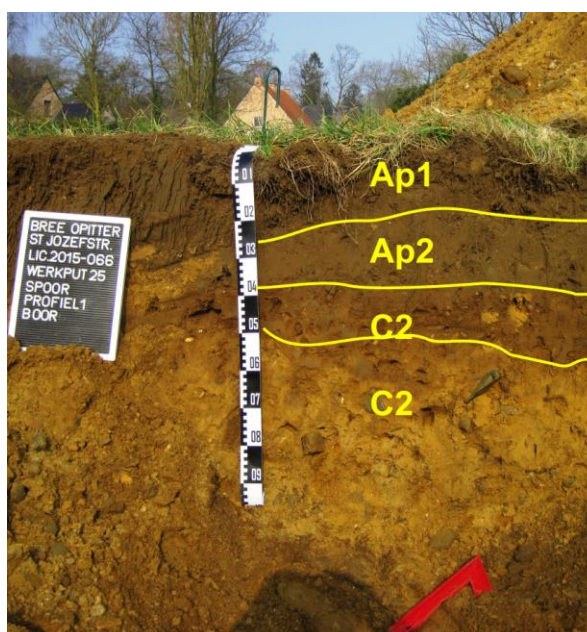
Profiel: Profielput, werkput 25

Locatie: Opstraat-Sint-Jozefstraat te Opitter (Bree)

N E LB72 239425.83 – 201293.95

Maaiveldhoogte: 44.80 m +TAW Vlakhoogte: 43.21 m +TAW

Horizont	Diepte (cm)	Beschrijving
Ap1	0 – 30	Donker grijsbruin, goed gesorteerd, zwak humeus, zwak siltig, fijn zand, bouwvoor, Ap1-horizont
Ap2	30 – 39	Grijsbruin, goed gesorteerd, zwak humeus, zwak siltig, zwak grindig, zeer fijn zand met enkele stenen, Ap2-horizont
C2	39 – 64	Geel, goed gesorteerd, zwak siltig, zwak grindig, zeer fijn zand met een aantal stenen, dekzand (Formatie van Wildert)
C2	64 - 80	Lichtgeel, slecht gesorteerd, zwak siltig, sterk grindig, matig grof zand, herwerkte Maasafzettingen.

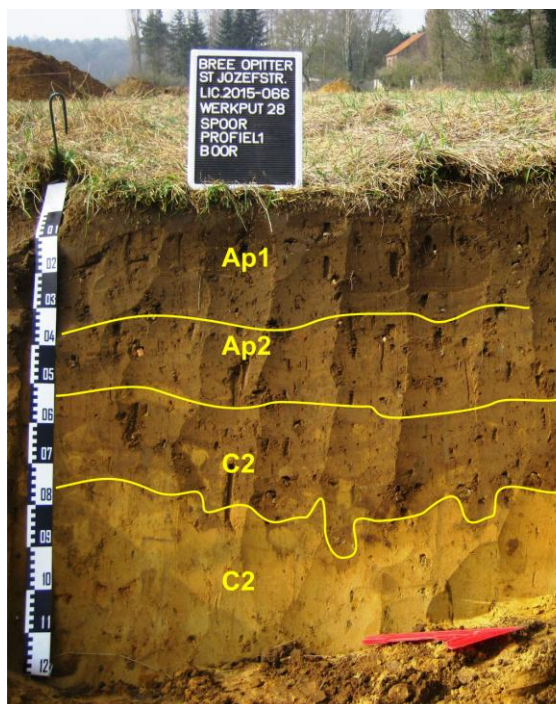
Profiel: Profielput, werkput 28

Locatie: Opstraat-Sint-Jozefstraat te Opitter (Bree)

N E LB72 239477.67 – 201361.97

Maaiveldhoogte: 43.73 m +TAW Vlakhoogte: 42.80 m +TAW

Horizont	Diepte (cm)	Beschrijving
Ap1	0 – 34	Donker grijsbruin, goed gesorteerd, zwak humeus, zwak siltig, zwak grindig, zeer fijn zand, bouwvoor, Ap1-horizont
Ap2	34 – 54	Grijsbruin, goed gesorteerd, zwak humeus, zwak siltig, zwak grindig, zeer fijn zand met enkele stenen, Ap2-horizont
C2	54 – 86	Geel, goed gesorteerd, zwak siltig, zwak grindig, zeer fijn zand met een aantal stenen en plaatselijk zwak humeus door inspoeling, dekzand (Formatie van Wildert)
C2	86 - 100	Lichtgeel, slecht gesorteerd, zwak siltig, matig grof zand, herwerkte Maasafzettingen; tot 94 cm diepte is deze sterk grindig (grindlaag bovenin).

4.2. Proefsleuvenonderzoek

Aanvankelijk waren 42 proefsleuven voorzien van 4 m breed en 20 m lang gegraven in een geschrinkt patroon. Maar, doordat de loten 35,36 en 38, percelen B146C en B173Y², niet opgenomen werden in de verkavelingsvergunning, zijn de werkputten 40, 41 en 42 van het ontwerpwerkputtenplan weggefallen.

Bovendien, perceel B173h is redelijk bebost en deels bebouwd waardoor op dat perceel maar twee werkputten in plaats van 4 konden gegraven worden. Ten slotte werd het grasperk voor het woonhuis op perceel B146c ook gespaard omdat dat perk deels dient als speelterrein en deels ingenomen is door enkele bomen. Hierdoor vervielen de geplande werkputten 34,35 en 36 en ontbreken die nummers ook in de volgorde van werkputten.

Luchtfoto met de huidige toestand op de percelen B173h en B146c

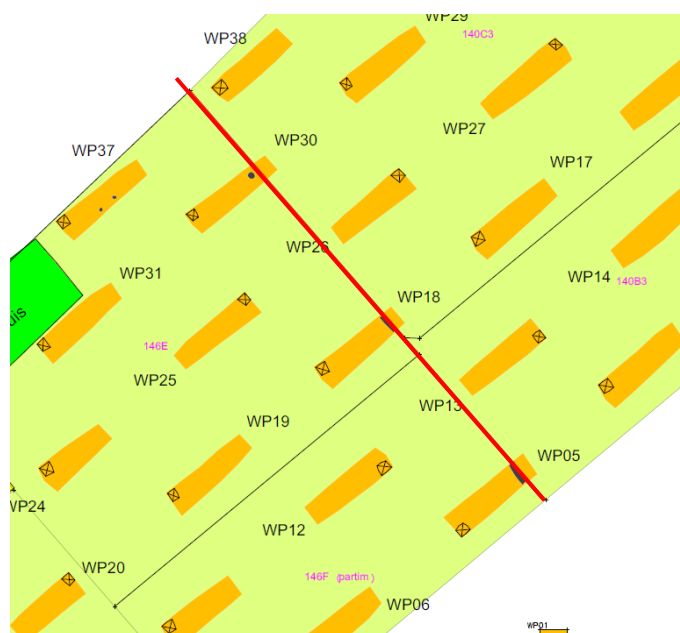
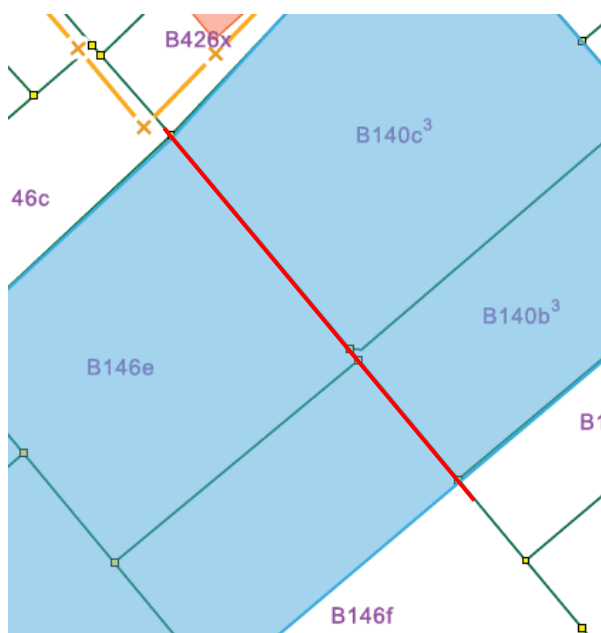
4.2.1. De vrijgelegde oppervlakte:

Bree - Oplitter							
Opstraat / St.-Jozefstraat		TAW-niveau's in meters					
2015-066		maaiveld		archeologisch vlak		profielput	
oppervlakttes m ²		hoogste	laagste	hoogste	laagste	maaiveld	diepste punt
WP02	92,2	45,51	45,24	44,56	44,33	45,5	44,07
WP09	93,50	45,28	44,88	44,09	44,01	45,11	43,4
WP22	107	44,93	44,8	44,05	43,98	44,51	43,48
WP21	95,9	44,87	44,59	44,19	43,97	44,62	43,46
WP14	102,9	44,41	44,25	43,87	43,96	44,24	43,31
WP01	100,6	45,07	44,82	44,21	43,89	44,98	43,56
WP19	94,5	44,5	44,4	44,05	43,87	44,44	43,41
WP20	83,6	44,33	44,5	44,09	43,87	44,37	43,44
WP08	101	45,07	44,83	44,1	43,86	44,9	43,46
WP32	57,8	44,45	44,2	43,67	43,81	44,45	43,2
WP06	101,9	44,66	44,5	43,86	43,79	44,53	43,47
WP13	92,2	44,47	44,24	43,87	43,79	44,41	43,32
WP10	103,7	44,73	44,55	43,98	43,79	44,71	43,43
WP33	54,2	44,46	44,27	43,66	43,78	44,42	43,38
WP23	96	44,64	44,46	43,9	43,78	44,56	43,18
WP07	81,9	44,73	44,51	43,93	43,78	44,55	43,24
WP18	99,8	44,41	44,33	43,63	43,77	44,33	43,36
WP12	98,3	44,53	44,45	43,97	43,75	44,46	43,38
WP03	94,7	44,38	44,28	43,8	43,74	44,34	43,41
WP17	102,2	44,34	44,24	43,86	43,74	44,29	43,36
WP11	90,1	44,62	44,47	44,01	43,72	44,44	43,3
WP25	89,6	44,3	44,22	43,73	43,66	44,08	43,21
WP31	96,3	44,2	44,11	43,78	43,65	44	43,18
WP04	109	44,5	44,38	43,77	43,58	44,44	43,18
WP26	91,4	44,17	44,06	43,65	43,56	44,07	43,2
WP37	95,6	44	43,92	43,63	43,49	43,81	42,99
WP24	81,4	44,34	44,18	43,6	43,47	44,27	42,91
WP05	106,1	44,53	44,39	43,79	43,46	44,51	43,17
WP15	87	44,13	44,01	43,59	43,41	44,08	43,01
WP16	109,2	44,05	43,87	43,6	43,39	43,88	42,91
WP27	107	44,1	43,79	43,53	43,27	43,81	42,91
WP29	98,6	43,92	43,83	43,38	43,24	43,9	42,84
WP30	93,3	44,07	43,94	43,49	43,23	43,98	42,99
WP39	92	43,84	43,68	43,31	43,17	43,79	42,94
WP28	94,1	43,75	43,63	43,21	43,11	43,73	42,8
WP38	87,2	43,94	43,65	43,3	43,09	43,65	42,66
TOTAAL	3381,8	45,51	43,63	44,56	43,09		
TERREIN OPP	30517						
% vrijgelegd	11,09						

4.2.2. Beschrijving van de proefsleuven:

Gelet op de vondsten/sporen zou het te ver voeren elke werkput apart te gaan beschrijven. Vondsten zijn er helemaal niet gedaan; geen enkele aardewerkscherf, geen enkele vernoemenswaardige metaaldetectievondst. De bodemsporen bleven beperkt tot 5 sporen: één greppelspoor dat zich manifesteert in de werkputten 5, 18 en 30 en twee plantputten die te voorschijn kwamen in werkput 37.

Het greppelspoor komt quasi overeen met de noordwest – zuidoost scheiding tussen de huidige kadastrale percelen 140C3-140B3 en de percelen 146^E – 146F.

Werkput 5, greppelspoor

Werkput 37, plantkuil

In alle werkputten domineerde het grint hetgeen vlakschaven onmogelijk maakte. De foto van werkput 3 staat symbool voor het aangelegde vlak in elke werkput.

Werkput 3

5. Evaluatie

Het terrein is quasi “maagdelijk” aan archeologische sporen. De greppel, verspreid over drie werkputten, komt overeen met een perceelscheiding en kan als dusdanig daaraan gekoppeld worden. Voor het overige domineert het grint en zijn archeologische sporen en archeologica totaal afwezig.

6. Beantwoording van de onderzoeksvragen:

- Welke zijn de waargenomen horizonten in de bodem, beschrijving + duiding?
De waargenomen horizonten zijn Ap1, Ap2, C2 en C2. Voor een gedetailleerde beschrijving, zie pagina's 18 en 19.
- In hoeverre is de bodemopbouw intact?
Er zijn geen aanwijzingen voor verstoringen; de bodemopbouw is enkel in de Ap1 en Ap2 verspit en verploegd.
- Waardoor kan het ontbreken van een horizont verklaard worden?
Er ontbreken geen horizonten; de bodem kan omschreven worden als een typische t-Zb3 bodem.
- Zijn er tekenen van erosie?
Er zijn geen tekenen van erosie; mogelijk is het dikkere pakket Ap1/Ap2 aan de westzijde van het terrein te verklaren door een jarenlange veregging van het maaiveld.
- Is er sprake van een of meerdere begraven bodems, o.a. de Usselobodem?
Er werden geen sporen aangetroffen van een begraven bodem.

- Wat is de relatie tussen de bodem en de landschappelijke context (landschap algemeen, geomorfologie, ...)?
De bodem is een typische maasvlakte bodem aan de rand van het kempisch Plateau met duidelijke grintbijnmenging en stuifzanden uit de formatie van Wildert. Op deze eerder arme bodems groeide naast hei enkele bomen die meestal solitair in het heidelandschap voorkwamen.
- Is er een bodemkundige verklaring voor de partiele afwezigheid van archeologische sporen? Zo ja, waarom? Zo nee, waarom niet?
Nee, alhoewel heel misschien gedacht kan worden dat de bodem te onvruchtbaar was en te stenig om te dienen als woon- of akkergebied.
- Zijn er losse vondsten (aardewerk, lithische artefacten, ...) aanwezig? Zo ja, zijn dit geïsoleerde vondsten of is er sprake van vondstconcentraties? Kunnen deze concentraties wijzen op de aanwezigheid van een prehistorische site?
Er werden geen vondsten/artefacten aangetroffen.
- Hoe is de bewaringstoestand van deze prehistorische site(s)? *nvt*
- Zijn er sporen aanwezig? Zo ja, geef een beknopte omschrijving.
De sporen blijven beperkt tot 2 plantkuilen in werkput 37 en een aaneensluitende rij greppelsporen verspreid over de werkputten 5, 18 en 30.
- Zijn de sporen natuurlijk of antropogeen?
Deze sporen zijn antropogeen; de greppel kan gekoppeld worden aan perceelscheidingen.
- Hoe is de bewaringstoestand van de sporen?
De bewaringstoestand van deze sporen, of beter de zichtbaarheid, is matig omwille van de sterke grintbijnmenging en de verbruiningshorizont.
- Maken de sporen deel uit van een of meerdere structuren?
Ze maken deel uit van de kadastrale indeling van het terrein
- Behoren de sporen tot een of meerdere periodes?
Vermoedelijk kan het greppelspoor 19de-eeuws zijn of recenter; er zijn geen aanwijzingen voor een exactere datering.
- Kan op basis van het sporenbestand in de proefsleuven een uitspraak worden gedaan over de aard en omvang van occupatie?
Niet van toepassing, geldt ook voor alle volgende vragen.
- Zijn er indicaties (greppels, grachten, lineaire paalzettings, ...) die kunnen wijzen op een inrichting van een erf/nederzetting?
- Zijn er indicaties voor de aanwezigheid van funeraire contexten? Zo ja;
 - Hoeveel niveaus zijn er te onderscheiden?
 - Wat is de omvang?
 - Komen er oversnijdingen voor?
 - Wat is het, geschatte, aantal individuen?
- Kunnen de sporen gelinkt worden aan nabijgelegen archeologisch vindplaatsen?
Niet van toepassing
- Wat is de relatie tussen de bodem en de archeologische sporen?
- Kunnen archeologische vindplaatsen in tijd, ruimte en functie afgebakend worden (incl. de argumentatie)?
- Wat is de vastgestelde en verwachte bewaringstoestand van elke archeologische vindplaats?
- Wat is de waarde van elke vastgestelde archeologische vindplaats?
- Wat is de potentiële impact van de geplande ruimtelijke ontwikkeling op de waardevolle archeologische vindplaatsen?
- Voor waardevolle archeologische vindplaatsen die bedreigd worden door de geplande ruimtelijke ontwikkeling en die niet in situ bewaard kunnen blijven:
 - Wat is de ruimtelijke afbakening (in drie dimensies) van de zones voor vervolgonderzoek?
 - Welke aspecten verdienen bijzondere aandacht, zowel vanuit methodologie als aanpak voor het vervolgonderzoek?
- Welke vraagstellingen zijn voor vervolgonderzoek relevant?
- Zijn er voor de beantwoording van deze vraagstellingen natuurwetenschappelijke onderzoeken nodig? Zo ja, welke type staalnames zijn hiervoor noodzakelijk en in welke hoeveelheid?

7. Advies aan de toezichthoudende overheid, het Agentschap Onroerend Erfgoed

Verder archeologisch onderzoek zal ons inziens geen andere inzichten opleveren, noch naar landschappelijke, noch naar bodemkundige, noch naar archeologische aspecten en waarden.

Gelet op voorgaande adviseren wij het volledige terrein vrij te geven van verder archeologisch onderzoek.

8. Bijlagen

- Fotolijst
- Alle sporenplan
- Projectie van het alle-sporen-plan op het inrichtingsplan

Opitter - St.-Jozefstraat
aanlegvlak

WP 01A = werkput 01 foto A

WP 01A

WP 01B

WP 01C

WP 02A

WP 02B

WP 02C

WP 03A

WP 03B

WP 04A

WP 04B

WP 05A

WP 05B

WP 05C

WP 05D

WP 06A

WP 06B

WP 07A

WP 07B

WP 08A

WP 08B

WP 09A

WP 09B

WP 10A

WP 10B

WP 11A

WP 12A

WP 13A

WP 14A

WP 15A

WP 16A

WP 16B

WP 17A

WP 17B

WP 18A

WP 18B

WP 19A

WP 19B

WP 21A

WP 21B

WP 22A

WP 22B

WP 23A

WP 23B

WP 24A

WP 24B

WP 25A

WP 25B

WP 26A

WP 26B

WP 27A

WP 27B

WP 28A

WP 28B

WP 29A

WP 29B

WP 30A

WP 30B

WP 30C

WP 31A

WP 31B

WP 32A

WP 33A

WP 37A

WP 37B

WP 37C

WP 37D

WP 37E

WP 37F

WP 38A

WP 38B

WP 39A

WP 39B

WP00

WP01A

WP01B

WP02A

WP02B

WP03A

WP03B

WP04A

WP04B

WP05A

WP05B

WP06A

WP06B

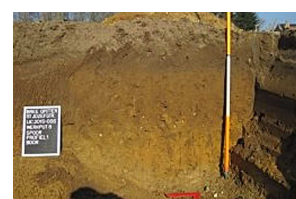
WP07A

WP07B

WP08A

WP08B

WP08C

WP08D

WP09A

WP09B

WP10A

WP10B

WP11A

WP11B

WP12A

WP12B

WP13A

WP14A

WP15A

WP15B

WP16A

WP16B

WP17A

WP17B

WP18A

WP18B

WP19A

WP19B

WP20A

WP20B

WP21A

WP21B

WP22A

WP22B

WP23A

WP23B

WP24A

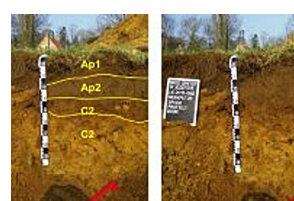
WP24B

WP25A

WP25B

WP25C

WP26A

WP27A

WP27B

WP28A

WP28B

WP28C

WP29A

WP29B

WP30A

WP30B

WP31A

WP31B

WP32A

WP33A

WP33B

WP37A

WP37B

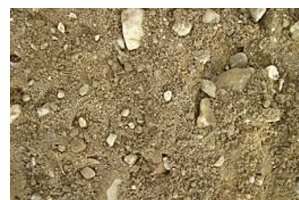
WP39A

WP39B

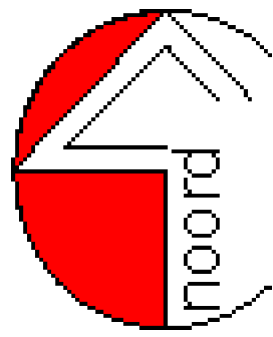
XMG_1250

XMG_1251

XMG_1252

BREE - Opitter
Verkaveling Opstraat - Sint-Jozefstraat
Archeologische prospectie met ingreep in de bodem
"Zoals geprospecteerd plan"
Uitvoering: HAAST bvba
Vergunning OE: 2015 - 066 (eveneens projectnummer)

Schaal: 1/500

LEGENDE:

- WP01 werkputten en werkputnummers
- profielputten
- 44.58 maaiveldniveau in meters TAW
- 43.92 niveau aangelegd vlak in meters TAW
- MP:44.53 maaiveldniveau profielput
- PP:43.47 diepste punt profielput
- recente sporen
- 172F kadastrale perceelnummers

BREE 2 Opfiter
Verkeveling Opstraat, Sint-Jozefstraat
Archeologische prospectie met ingreep in de bodem
"Zoals geprospecteerd plan"
Uitvoering: HAAS bvba
Vergunning OL.2015-066 (eveneens projectnummer)
Schaal 1/500

